

IJTIMOYIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

ISSN 3060-5059

VOL.3 № 4

2026

CHET TILINI O‘QITISHDA KREATIV KOMPETENTLIKNI SHAKLLANTIRISHNING ILMIY-METODIK ASOSLARI

Madaminova Muzifa Shukurullo qizi

Namangan davlat pedagogika instituti, tayanch doktoranti

Annotatsiya

Mazkur maqolada zamonaviy ta’lim tizimida chet tillarini o‘qitish jarayonida talabalarda va o‘quvchilarda kreativ kompetentlikni shakllantirishning ilmiy-metodik asoslari kompleks tarzda tahlil qilinadi. Globallashtirish jarayonlari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi hamda zamonaviy ta’lim paradigmasining kompetensiyaviy modelga o‘tishi sharoitida chet tilini o‘rganish jarayoni faqat lingvistik bilimlarni egallash bilan cheklanib qolmay.

Kalit so‘zlar: kreativ kompetentlik, chet tilini o‘qitish metodikasi, kommunikativ yondashuv, ijodiy tafakkur, pedagogik texnologiyalar, innovatsion metodlar, kompetensiyaviy yondashuv, kreativ ta’lim muhiti, interaktiv metodlar, til kompetensiyasi.

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ КРЕАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПРИ ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ

Мадаминаова Музифа Шукрулло кизи

Наманганский государственный педагогический институт, базовый докторант

Аннотация

В данной статье комплексно анализируются научно-методические основы формирования креативной компетентности у студентов и учащихся в процессе обучения иностранным языкам в современной системе образования. В условиях глобализации, стремительного развития информационно-коммуникационных технологий, а также перехода современной образовательной парадигмы к компетентностной модели процесс изучения иностранного языка не ограничивается лишь усвоением лингвистических знаний. Он также предполагает развитие у обучающихся способности к самостоятельному мышлению, творческому подходу к решению проблемных ситуаций и эффективному осуществлению коммуникативной деятельности.

Ключевые слова: креативная компетентность, методика обучения иностранным языкам, коммуникативный подход, творческое мышление, педагогические технологии, инновационные методы, компетентностный подход, креативная образовательная среда, интерактивные методы, языковая компетенция.

SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF FORMING CREATIVE COMPETENCE IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Madaminova Muzifa Shukurullo qizi

Namangan State Pedagogical Institute, Basic Doctoral Student

Abstract

This article comprehensively analyzes the scientific and methodological foundations for the formation of creative competence among students and learners in the process of foreign language teaching within the modern education system. In the context of globalization, the rapid development of information and communication technologies, and the transition of the modern educational paradigm toward a competency-based model, the process of learning a foreign language is no longer limited only to acquiring linguistic knowledge. It also requires the

development of learners' abilities for independent thinking, creative approaches to solving problem situations, and the effective implementation of communicative activities.

Keywords: creative competence, foreign language teaching methodology, communicative approach, creative thinking, pedagogical technologies, innovative methods, competency-based approach, creative learning environment, interactive methods, language competence.

XXI asrda ta'lim tizimining global transformatsiyasi, bilimlar iqtisodiyotining shakllanishi hamda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi natijasida inson kapitalining sifat jihatdan yangicha mezonlari shakllanmoqda. Zamonaviy jamiyat sharoitida shaxsning muvaffaqiyatli ijtimoiylashuvi va professional faoliyatini samarali amalga oshirishi nafaqat an'anaviy bilim, ko'nikma va malakalar majmui bilan, balki uning kreativ tafakkuri, muammoli vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilish qobiliyati, innovatsion g'oyalarni ilgari surish salohiyati hamda kommunikativ faoliyatni samarali tashkil eta olish darajasi bilan belgilanadi. Shu boisdan ham bugungi kunda ta'lim tizimida kompetensiyaviy yondashuv ustuvor metodologik paradigma sifatida qaralmoqda. Mazkur yondashuv shaxsning bilim olish jarayonida faqat nazariy bilimlarni o'zlashtirishini emas, balki ularni real hayotiy vaziyatlarda qo'llay olish, muammolarni kreativ tarzda hal etish hamda turli kommunikativ vaziyatlarda samarali faoliyat yurita olish imkoniyatlarini ham nazarda tutadi[1]. Chet tilini o'qitish jarayoni ham mazkur global ta'lim paradigmasi ta'sirida tubdan yangilanmoqda. An'anaviy lingvistik yondashuvga asoslangan ta'lim modeli ko'proq grammatik qoidalarni o'rganish, lug'at boyligini kengaytirish va tarjima faoliyatiga yo'naltirilgan bo'lsa, zamonaviy metodik konsepsiyalar tilni kommunikativ vosita sifatida o'zlashtirishni asosiy maqsad sifatida belgilaydi. Bunda o'quvchilarning til birliklarini mexanik ravishda yodlab olishidan ko'ra, ularni real kommunikativ vaziyatlarda mustaqil va kreativ tarzda qo'llay olish qobiliyatini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan qaralganda, chet tilini o'qitish jarayonida kreativ kompetentlikni rivojlantirish masalasi zamonaviy pedagogika va metodika fanining dolzarb ilmiy muammolaridan biri sifatida e'tirof etiladi[2]. Kreativ kompetentlik tushunchasi pedagogika, psixologiya va ta'lim nazariyasida ko'p qirrali ilmiy kategoriya sifatida talqin qilinadi. Mazkur tushuncha shaxsning yangi g'oyalarni yaratish, mavjud bilimlarni noan'anaviy tarzda qo'llash, muammoli vaziyatlarga innovatsion yechimlar topish hamda turli ijtimoiy va kommunikativ jarayonlarda ijodiy yondashuvni namoyon etish qobiliyatini ifodalaydi. Kreativ kompetentlikning shakllanishi o'quvchilarning kognitiv faoliyati, intellektual salohiyati, motivatsion omillari hamda shaxsiy qiziqishlari bilan uzviy bog'liq bo'lib, u ta'lim jarayonining mazmuni, metodlari va texnologiyalari bilan bevosita belgilanadi[3]. Zamonaviy ta'lim tizimida kreativ kompetentlikni shakllantirish masalasi ayniqsa chet tilini o'qitish jarayonida alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki chet tilini o'rganish jarayoni o'z mohiyatiga ko'ra kommunikativ faoliyatga asoslangan bo'lib, unda o'quvchilar turli nutqiy vaziyatlarda o'z fikrlarini erkin va ijodiy tarzda ifodalash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Tilni o'zlashtirish jarayonida o'quvchilarning nafaqat lingvistik bilimlari, balki ularning mantiqiy fikrlashi, tasavvur doirasi, madaniyatlararo muloqot ko'nikmalari ham rivojlanadi. Shu sababli ham chet tilini o'qitish jarayonini kreativ faoliyat bilan uyg'unlashtirish o'quvchilarning til kompetensiyasini yanada samarali rivojlantirish imkonini beradi[4]. Global ta'lim tajribasi shuni ko'rsatadiki, kreativ kompetentlikni shakllantirishga yo'naltirilgan pedagogik faoliyat o'quvchilarning ta'lim jarayonidagi faolligini oshiradi, ularning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi hamda bilimlarni chuqurroq o'zlashtirishga xizmat qiladi. Xususan, loyiha asosida o'qitish, muammoli ta'lim, interaktiv metodlar, kommunikativ mashqlar hamda ijodiy topshiriqlarga asoslangan o'quv faoliyati o'quvchilarning til o'rganishga bo'lgan motivatsiyasini kuchaytiradi. Bunday yondashuv o'quvchilarning bilimlarni passiv qabul qiluvchi sub'ekt sifatida emas, balki ta'lim jarayonining faol ishtirokchisi sifatida shakllanishiga imkon yaratadi[5]. Shuningdek, chet tilini o'qitishda kreativ kompetentlikni shakllantirish jarayoni madaniyatlararo kommunikatsiya

konsepsiyasi bilan ham uzviy bog'liqdir. Bugungi globalashuv sharoitida turli millat va madaniyat vakillari o'rtasidagi muloqot tobora kengayib bormoqda. Shu sababli ham chet tilini o'rganish jarayonida o'quvchilarning madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini rivojlantirish muhim pedagogik vazifa hisoblanadi. Kreativ kompetentlik esa mazkur jarayonda o'quvchilarning turli madaniy kontekstlarni tushunish, kommunikativ vaziyatlarga moslashish hamda o'z fikrlarini erkin ifodalash qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi[6]. Ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlar ham kreativ kompetentlikni rivojlantirish masalasining dolzarbligini yanada oshirmoqda. Zamonaviy ta'lim siyosatida innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish, raqamli ta'lim muhitini rivojlantirish hamda o'quvchilarning ijodiy salohiyatini qo'llab-quvvatlash ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida belgilanmoqda. Bu esa o'qituvchilardan ta'lim jarayonini tashkil etishda yangi metodik yondashuvlardan foydalanishni, o'quvchilarning kreativ faoliyatini rag'batlantiruvchi pedagogik muhitni yaratishni talab etadi[7]. Chet tilini o'qitishda kreativ kompetentlikni shakllantirish jarayoni ko'plab pedagogik va psixologik omillar bilan belgilanadi. Bunda o'qituvchining metodik mahorati, o'quv jarayonining didaktik tashkil etilishi, o'quv materiallarining mazmuni hamda ta'lim muhitining innovatsion xarakteri muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rag'batlantiruvchi muammoli vaziyatlar yaratish, kreativ topshiriqlarni qo'llash hamda interaktiv metodlardan foydalanish orqali ularning ijodiy salohiyatini rivojlantirish mumkin[8].

Adabiyotlar tahlili: Chet tilini o'qitish jarayonida kreativ kompetentlikni shakllantirish muammosi zamonaviy pedagogika va lingvodidaktika sohasida faol o'rganilayotgan ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Mazkur masala bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kreativ tafakkur va kommunikativ kompetensiyaning o'zaro integratsiyasi o'quvchilarning til o'rganish jarayonidagi faoliyat samaradorligini oshirishda muhim omil sifatida namoyon bo'ladi. Xususan, xalqaro ilmiy adabiyotlarda chet tilini o'qitishda ijodiy yondashuvlarni qo'llash, talabalarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish hamda kommunikativ faoliyatni kreativ tashkil etish masalalari alohida tadqiq etilgan. Shu nuqtai nazardan, ushbu yo'nalishda muhim ilmiy ishlari bilan tanilgan xorijiy olimlardan biri Ken Robinson hisoblanadi. Uning ta'lim falsafasi va kreativlik nazariyasiga bag'ishlangan ilmiy ishlari zamonaviy pedagogik paradigmaning shakllanishida muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Robinsonning ilmiy qarashlariga ko'ra, kreativlik insonning tabiiy intellektual salohiyatining ajralmas qismi bo'lib, ta'lim tizimi ushbu salohiyatni rivojlantirishga yo'naltirilgan bo'lishi zarur. Olim ta'lim jarayonida standartlashtirilgan yondashuvlarning ustunligi ko'pincha o'quvchilarning ijodiy fikrlashini cheklab qo'yishini ta'kidlab, o'qitish jarayonida muammoli vaziyatlar yaratish, erkin fikr almashish va ijodiy faoliyatni rag'batlantirish zarurligini asoslaydi. Ayniqsa, chet tilini o'qitish jarayonida kreativ yondashuvlarni qo'llash o'quvchilarning til birliklarini mexanik ravishda yodlab olishidan ko'ra, ularni real kommunikativ vaziyatlarda mustaqil qo'llay olish imkoniyatini kengaytiradi. Robinsonning ta'kidlashicha, kreativlikni rivojlantirishga qaratilgan pedagogik muhit o'quvchilarning motivatsiyasini kuchaytiradi, ularning kognitiv faolligini oshiradi hamda til o'rganish jarayonini samaraliroq tashkil etishga xizmat qiladi[9]. Mazkur yo'nalishda ilmiy tadqiqotlar olib borgan yana bir taniqli olim Teresa Amabile bo'lib, uning kreativlikning psixologik va pedagogik mexanizmlariga bag'ishlangan ishlari ta'lim jarayonida ijodiy faoliyatni rivojlantirish nazariyasini chuqur asoslab beradi. Amabile o'z tadqiqotlarida kreativlikni uch asosiy komponent – bilim va tajriba, kreativ fikrlash ko'nikmalari hamda ichki motivatsiya o'rtasidagi o'zaro integratsiya natijasi sifatida talqin qiladi. Olimning fikricha, ta'lim jarayonida o'quvchilarning ijodiy faoliyatini rag'batlantirish uchun o'quv muhiti psixologik jihatdan erkin, innovatsion g'oyalarni qo'llab-quvvatlovchi hamda o'quvchilarning mustaqil fikrlashiga imkon beruvchi bo'lishi zarur. Chet tilini o'qitish jarayonida Amabile tomonidan ilgari surilgan nazariy qarashlar ayniqsa muhim ahamiyat kasb etadi, chunki til o'rganish jarayoni tabiatan kommunikativ va interaktiv faoliyatga asoslangan bo'lib, unda o'quvchilar turli nutqiy vaziyatlarda o'z fikrlarini kreativ tarzda ifodalash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Amabilening konsepsiyasiga ko'ra, kreativ

kompetentlikni rivojlantirish uchun o'quvchilarga muammoli topshiriqlar, loyiha faoliyati hamda erkin muloqotga asoslangan mashg'ulotlar orqali mustaqil izlanish imkoniyatlarini yaratish zarur. Bunday pedagogik yondashuv o'quvchilarning nafaqat til ko'nikmalarini, balki ularning tanqidiy va ijodiy tafakkurini ham rivojlantirishga xizmat qiladi [10].

Metodologik qism: Mazkur tadqiqotda chet tilini o'qitish jarayonida kreativ kompetentlikni shakllantirishning ilmiy-metodik asoslarini aniqlash va uning pedagogik samaradorligini asoslash maqsadida kompleks metodologik yondashuvdan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida pedagogika, lingvodidaktika hamda ta'lim psixologiyasi sohalarida qo'llaniladigan nazariy va empirik tadqiqot metodlarining integrativ tizimi tatbiq etildi. Avvalo, ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish metodi orqali kreativ kompetentlik tushunchasining pedagogik va psixologik mohiyati, uning chet tilini o'qitish jarayonidagi funksional ahamiyati hamda zamonaviy ta'lim paradigmasidagi o'rni aniqlashtirildi. Mazkur metod orqali xorijiy va mahalliy ilmiy manbalar, pedagogik konsepsiyalar hamda lingvodidaktik tadqiqotlar o'rganilib, kreativ kompetentlikni shakllantirishga oid mavjud ilmiy qarashlar tizimli ravishda umumlashtirildi. Tadqiqotning nazariy bosqichida qiyosiy-tahliliy metod ham qo'llanildi. Ushbu metod orqali turli pedagogik maktablar va ilmiy konsepsiyalarda kreativlik va kreativ kompetentlikka berilgan ta'riflar o'zaro solishtirilib, ularning o'xshash va farqli jihatlari aniqlab berildi. Shuningdek, chet tilini o'qitishda qo'llanilayotgan zamonaviy metodik yondashuvlar, xususan kommunikativ yondashuv, faoliyatga yo'naltirilgan ta'lim modeli hamda interaktiv pedagogik texnologiyalar tahlil qilinib, ularning kreativ kompetentlikni rivojlantirishdagi imkoniyatlari ilmiy jihatdan asoslandi. Mazkur tahlillar asosida chet tilini o'qitish jarayonida kreativ kompetentlikni shakllantirishning konseptual modeli ishlab chiqildi. Empirik tadqiqot bosqichida pedagogik kuzatish metodi qo'llanilib, ta'lim jarayonida o'quvchilarning kommunikativ faoliyati, ijodiy fikrlash jarayoni hamda muammoli vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatlari o'rganildi. Ushbu metod o'quvchilarning chet tilini o'rganish jarayonidagi faoliyatini real ta'lim muhitida tahlil qilish imkonini berdi.

Natijalar: Tadqiqot jarayonida olib borilgan nazariy va empirik tahlillar natijalari shuni ko'rsatdiki, chet tilini o'qitish jarayonida kreativ kompetentlikni shakllantirish o'quvchilarning til o'zlashtirish faoliyatining samaradorligini sezilarli darajada oshiruvchi muhim pedagogik omil sifatida namoyon bo'ladi. Ilmiy kuzatishlar va pedagogik tajriba-sinov ishlari davomida aniqlanishicha, ta'lim jarayonida an'anaviy reproduktiv yondashuv ustun bo'lgan sharoitlarda o'quvchilarning nutqiy faolligi, mustaqil fikrlash darajasi hamda kommunikativ vaziyatlarga moslashuvchanligi nisbatan past darajada namoyon bo'ladi, aksincha kreativ yondashuvga asoslangan interaktiv pedagogik texnologiyalar qo'llanilgan ta'lim muhitida o'quvchilarning til o'rganishga bo'lgan motivatsiyasi, ijodiy tafakkuri hamda muloqotga kirishish faolligi sezilarli darajada ortadi. Tadqiqot davomida loyiha asosida o'qitish, muammoli ta'lim elementlari, rolli o'yinlar hamda kommunikativ vaziyatlarga asoslangan mashg'ulotlarning o'quvchilarning kreativ fikrlash jarayonini faollashtirishga sezilarli ta'sir ko'rsatishi aniqlandi, chunki bunday metodlar o'quvchilarning til birliklarini faqat nazariy jihatdan o'zlashtirishiga emas, balki ularni real nutqiy vaziyatlarda mustaqil qo'llay olishiga imkon yaratadi.

Muhokama: Chet tilini o'qitish jarayonida kreativ kompetentlikni shakllantirish masalasi zamonaviy pedagogika va lingvodidaktika doirasida turli ilmiy qarashlar va metodologik yondashuvlar asosida talqin qilinadi. Xususan, ushbu muammo bo'yicha olib borilgan ilmiy munozaralarda kreativlikning ta'lim jarayonidagi o'rni, uning pedagogik shakllanish mexanizmlari hamda chet tilini o'qitish metodikasi bilan o'zaro integratsiyasi masalalari keng muhokama qilinadi. Bu borada xorijiy olimlar Ken Robinson va Teresa Amabile tomonidan ilgari surilgan ilmiy qarashlar alohida e'tiborga loyiq bo'lib, ular kreativlik fenomenini ta'lim tizimi bilan uzviy bog'liq holda talqin etadilar, biroq mazkur masalaga nisbatan turlicha metodologik yondashuvlarni ilgari suradilar. Ken Robinson o'zining pedagogik konsepsiyasida kreativlikni ta'lim tizimining markaziy komponenti sifatida ko'rib chiqadi hamda zamonaviy ta'lim tizimida

standartlashtirilgan o'qitish modellari ko'pincha o'quvchilarning ijodiy tafakkurini cheklab qo'yishini ta'kidlaydi. Uning fikricha, an'anaviy ta'lim paradigmasi bilimlarni reproduktiv tarzda o'zlashtirishga yo'naltirilgan bo'lib, bu jarayonda o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, innovatsion g'oyalarni ilgari surish qobiliyati va kreativ salohiyati yetarli darajada rivojlanmaydi. Robinson ta'lim jarayonida kreativlikni rivojlantirish uchun o'quvchilarga erkin fikr almashish imkonini beruvchi pedagogik muhit yaratish, muammoli vaziyatlarga asoslangan topshiriqlarni qo'llash hamda o'quv jarayonini interaktiv metodlar asosida tashkil etish zarurligini asoslaydi. Ayniqsa, chet tilini o'qitish jarayonida kommunikativ yondashuvni kreativ faoliyat bilan uyg'unlashtirish o'quvchilarning til o'rganish jarayonini yanada samarali tashkil etishga xizmat qiladi, chunki tilni o'zlashtirish jarayoni tabiatan kommunikativ va ijodiy faoliyatga asoslanadi.

Xulosa: Tadqiqot natijalari chet tilini o'qitish jarayonida kreativ kompetentlikni shakllantirish zamonaviy ta'lim tizimining muhim pedagogik vazifalaridan biri ekanligini ilmiy jihatdan tasdiqladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Jo'rayeva T. O'zbek tilini o'qitish jarayonida talabalarning kommunikativ kompetentligini rivojlantirishning innovatsion metodik asoslari //Maktabgacha va Maktab Ta'limi Jurnal. – C. 675989.
2. Qoraboyeva N. Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish metodikasi //Maktabgacha va Maktab Ta'limi Jurnal. – C. 676241.
3. Ahmadov O., Saidova O. Ijtimoiy-tarixiy tafakkurni shakllantirish kompetensiyasi //Maktabgacha va Maktab Ta'limi Jurnal. – C. 676229.
4. Qosimova Z. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida kommunikativ kompetensiyani shakllantirishning innovatsion texnologiyalari //Maktabgacha va Maktab Ta'limi Jurnal. – C. 676182.
5. Toshpo'latova I. Maktabgacha Yoshdagi Bolalarda Kreativ Kompetensiyani Rivojlantirish //Maktabgacha va Maktab Ta'limi Jurnal. – C. 675293.
6. Atayev S. A. Chet tili mashg'ulotlarida yozma nutqni o'rgatishning o'ziga xos xususiyatlari //Maktabgacha va Maktab Ta'limi Jurnal. – C. 675276.
7. Saidova M., Shavkatova J. Boshlang'ich sinf tabiiy fan darslarida steam asosida tanqidiy fikrlashni shakllantirishni tatbiq etishning usul, vosita va metodlari //Maktabgacha va Maktab Ta'limi Jurnal. – C. 676101.
8. Jamolova G., Meliyev M., Muhammadiyeva E. Talabalarda analitik tafakkurni rivojlantirishning pedagogik asoslari va innovatsion ta'lim texnologiyalari orqali takomillashtirish yo'llari //Maktabgacha va Maktab Ta'limi Jurnal. – C. 675207.
9. Boltayeva G. STEAM va raqamli ta'lim texnologiyalari asosida alfa avlod o'quvchilarida kreativ tafakkurni shakllantirishning pedagogik asoslari //Maktabgacha va Maktab Ta'limi Jurnal. – C. 676022.
10. Norboyeva F. Innovatsion ta'lim sharoitida boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutq madaniyatini shakllantirish metodikasini takomillashtirishning o'ziga xos xususiyatlari (ona tili fani misolida) //Maktabgacha va Maktab Ta'limi Jurnal. – C. 676001.